

Beata Nowogońska*

TRWAŁOŚĆ DETALU ARCHITEKTONICZNEGO

ARCHITECTURAL DETAIL AND DURABILITY

Czy trwałość detalu w obiektach współczesnych pozwoli na przetrwanie jak w przypadku detalu w obiektach zabytkowych? Czy techniczne właściwości tworzywa detalu dzisiejszej architektury, pozwolą na zachowanie go dla przyszłych pokoleń? Oprócz piękna formy detalu zawsze dotykamy również problemów technologicznych. Dylematy związane z wyborem materiałów we wznoszonych obiektach budowlanych dotyczą także materiału, z jakiego wykonany zostanie detal architektoniczny.

Sowa kluczowe: trwałość, materiał, detal

Will the durability of detail in contemporary buildings help it to outlast, as it was the case of details in historic buildings? Will the physical properties of material, of which the detail is made, preserve it for future generations? In addition to beautiful form of a detail, we should consider some of its technological aspects. The question of choosing the right material of which a detail should be made seems to be one of the most important issues.

Keywords: Material durability, durability, Architectural detail

Detal zawsze był nierozłączną częścią całości budynku. Style, moda, kierunki wciąż zmieniają się, powstają nowe kształty, proporcje, faktury, nowe zestawy kolorów. Nieustannie tworzą się inne upodobania estetyczne również detalu. W architekturze współczesnej zagadnienia te są inaczej postrzegane, detal często tworzy wzbogaconą formę konstrukcji. Detal dziś przybiera różnorodne formy, detalem jest zarówno strukturalna konstrukcja rozpoznawalna dopiero ze sporej odległości, detalem są także drobne ozdoby.

Wymagania estetyczne niejednokrotnie narzucają materiał detalu, aktualnie często jest to beton, żelbet, stal, szkło. Każdy materiał budowlany ma swoją

trwałość techniczną, każdy charakteryzuje się swoim okresem trwałości. Okresy trwałości materiałów budowlanych, temat rozważań w literaturze np. w [1], są teoretycznym czasem niezawodnego istnienia. Materiał konstrukcji budynku zastosowany także dla detalu niepodważalnie zapewni jego trwałość. Trwałość detalu jest wówczas zbliżona do trwałości samego budynku.

Cegła to jeden z najstarszych materiałów budowlanych. Już od starożytności stosowana była zarówno jako materiał konstrukcyjny i dekoracyjny. Ozdobne wątki konstrukcji ścian czy cegła układana w różnorodne wzory, zawsze detalem jest bogata tkanka

* Nowogońska Beata, dr inż., Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska, Instytut Budownictwa.

ściany. W budynkach wznoszonych dziś, również jako detal często stosuje się cegłę ceramiczną. Ten tradycyjny materiał używany jest nie tylko jako konstrukcja, ale także jako dodatek. Już sam fragment murowanej ściany stanowi ozdobę samą w sobie.

Najbardziej trwałym materiałem detalu jest kamień, głównie wapń i piaskowiec. Kamień stosowany był od zawsze jako naturalny, podstawowy materiał budowlany, jako detal także. Dzisiaj jednak w mniejszym stopniu. Elewacje dawniej zdobity elementy wykonywane w zaprawie wapiennej, gipsowej, stiukowej. Dzisiaj materiały te również są używane, ale w większości wyparte zostały przez zaprawy cementowe.

W ofercie dzisiejszego rynku budowlanego znaleźć można szeroki wybór gotowych elementów dekoracyjnych. Sztukaterie wykonane z rdzenia styropianowego – polistyrenu ekspandowanego, a na nim siatki z włókna szklanego lub zaprawy na bazie żywic kopolimerów akrylu z wypełniaczem kwarcowym, wprawdzie są odporne na warunki atmosferyczne, jednak wartości estetyczne tych elementów budzą wiele wątpliwości. Imitacja wyglądu piaskowca, kopiowanie kształtów gzymsów, kolumn (ze styropianu!), obramień okiennych i drzwiowych jest sprawą dyskusyjną.

Gips był materiałem stosowanym od wieków. Również dzisiaj produkowane są detale z gipsu sztukatorskiego. Jest to materiał nietoksyczny, niepalny, nie kurczy się, ale ze względu na duże wchłanianie wody stosuje się je tylko we wnętrzach budynków. Wykonywane są różnorodne wzory. Tradycja minionych pokoleń jest źródłem inspiracji producentów, ale nadmiar bogactwa wzorów nawiązujących do architektury renesansowej czy barokowej nie zawsze tworzy atrakcyjną kompozycję, nie zawsze pasuje do współczesnych budynków.

Zagadnienie detalu architektonicznego dziś odnosi się nie tylko do detalu aktualnie tworzonego, ale i do detalu jako pamiątki przeszłości, a dziś poddawanego

jedynie renowacji. Dzisiejsze możliwości materiałowe pozwalają na ratowanie zniszczonych obiektów. Prace konserwatorskie dotyczące detalu przeprowadzane są w dwóch zakresach: jako konserwacja estetyczna oraz konserwacja techniczna. Podstawowym założeniem wszystkich prac jest zasada minimalnej interwencji, polegająca na zastosowaniu jak najskromniejszych środków, które mają wpływ na istniejącą tkankę zabytkową. Na temat renowacji detalu powstało wiele opracowań, przykładowo o konserwacji detali kamiennych pisze W. Domasłowski [2], o konserwacji cegły wspomina między innymi P. Kochoński [3].

Problematyce metod ochrony zabytków poświęcony jest cały wachlarz literatury, niezaprzeczalny dorobek w tej dziedzinie stanowią przykłady krakowskie, które przedstawia prof. A. Kadłuczka w np. [4] i [5].

W pierwszej kolejności detal czyszczony jest z warstwień. Powierzchnia detalu jest niewielka, w porównaniu z całą elewacją, stosuje się więc delikatne metody nieniszczące. Istotnym zabiegiem jest także odsolenie detalu, poprzedzone badaniami laboratoryjnymi w celu dobrania odpowiednich środków. Niekiedy, w przypadku poważnych zniszczeń, występuje potrzeba wewnętrznej interwencji w strukturę detalu przy pomocy wzmocnienia dodatkową konstrukcją stalową, żelbetową lub włóknami węglowymi. W ramach prac konserwacji estetycznej wykonywana jest miejscowa rekonstrukcja detalu. Ubytki uzupełniane są substancją zbliżoną pod względem właściwości fizyko-chemicznych do materiałów zachowanych fragmentów detalu. Finalnym zabiegiem profilaktycznym, ale rzutującym na trwałość detalu, jest jego zabezpieczenie i wzmocnienie powierzchni środkiem impregnacyjnym – wzmacniającym z właściwościami hydrofobowymi. Wszelkie zadania ułatwia dostęp na rynku budowlanym do środków spełniających oczekiwania konserwatorów zabytków.

Detal tworzony dziś, za kilkadziesiąt lat będzie pamiątką współczesnych osiągnięć architektów. Detal

zachowany do dziś – podarunek od poprzednich pokoleń, dziś postrzegany jest z szacunkiem. Dotychczas nieznanne, zupełnie nowe spojrzenia z różnych perspektyw na detal, zarówno na ten tworzony

dziś, jak i ten poddawany dziś renowacji, kształtują nowe potrzeby przetrwania. A atrakcyjna forma będzie istniała, między innymi dzięki trwałości użytego materiału.

PRZYPISY

[1] B. Nowogońska, *Ocena potrzeb remontowych na podstawie okresów trwałości elementów budynku*, Przegląd Budowlany 2005 nr 2, s. 14–18.

[2] W. Domaśłowski, *Zabytki kamienne i metalowe, ich niszczenie i konserwacja profilaktyczna*, Wydawnictwo Naukowe

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2011.

[3] P. Kochański, *Modernizacja budynków pofabrycznych w Zielonej Górze – nowa estetyka starych dzielnic*, „Czasopismo Techniczne, z. 6-A/ 2007, s. 278–283.

BIBLIOGRAFIA

Kadłuczka A., *Ochrona zabytków Krakowa*, wydane z serii Nauka dla Wszystkich nr 400, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Wydawnictwo Zakład Narodowy Ossolińskich, Wrocław 1986.

Kadłuczka A., *Ochrona najnowszej architektury historycznej*. Wiadomości Konserwatorskie nr 19, Wydawnictwo ZG SKZ Warszawa 2006.